

Foto op omslag: De auteur op 7-jarige leeftijd.

In memoriam: Jan Coelewij (1930-2016), broer van de auteur en
tweede hoofdpersoon, overleden gedurende de uitgave van dit
boek.

Den Haag in oorlog

gezien door kind
1939-1946

door

P.A.J.Coelewij(geboren in 1931)

Uitgave 2016

1944.

Het was 11 april in de morgen,

Het was in Den Haag, in de Malakkastraat.

Ik was daar met mijn broer Jan.

Dan een vreselijke klap die de aarde uiteen leek te scheuren en de trommelvliezen zo hard raakten dat het snijdend pijn deed in mijn kop.

Het gerinkel van al het glas uit de ramen van de huizen dat de luchtdruk van de zware ontploffing niet had kunnen weerstaan.

Direct daarop het zware denderende geluid van een vliegtuig dat de volgende aanval inzette.

Die vreselijke spanning bij het aanzwellend daverende geluid van de motoren dat, naar je van de eerste aanval reeds wist, zijn climax moest krijgen in weer zo'n vreselijke bijna onverdraaglijke klap.

Een diepe primitieve angst greep ons aan.

We wierpen ons op de grond tegen de deuren van een lage stenen garage. Ik dacht nog: "De garage is laag en als hij instort, krijgen we geen puin over ons heen". Maar ook flitste het door mij heen dat de garage weleens onvoldoende bescherming zou kunnen bieden voor bomscherven en met afgrijzen keek ik naar de deur die zo dun was als blik en geen bomscherf zou kunnen tegenhouden.

Het instinct van de angst echter overwon alle redeneringen.
De dierlijke angst die nu over mij kwam had ik nooit eerder
ervaren en zou me ook later nooit weer overkomen.
Zonder elkaar te horen lagen we beiden hardop te bidden.
Het was het Onze Vader en ik schreeuwde het er bijna uit, ieder
moment verwachtend dat de bomscherven door de deur zouden
slaan om mijn lichaam open te scheuren.

Daar kwam de volgende klap.
Vreselijk hard uitzinnig hard.
En tegelijkertijd een vuurbal die op nog geen 10 meter van ons
vandaan op de stoep aan de overkant van de straat neerplofte.
Het was een fosforbom of een stuk ervan. Het ontplofte niet maar
lag met zo'n hevigheid tegen de stoeprand te branden dat ik bang
was dat het aangrenzende huis in brand zou vliegen.
Ondanks mijn angst volgde ik mijn instinct de brand te blussen,
maar al gauw realiseerde ik mij dat blussen niet mogelijk was en
wierp me terug op de grond.

Nog een keer kwamen de vliegtuigen over maar nu gelukkig niet
gevolgd door een hevige klap. Slechts mitrailleurvuur klonk er
zonder enige schade aan te richten.

Het werd nu rustig.
Nog even wachten,
Zouden ze terugkomen om opnieuw te beginnen of was het
afgelopen?

Aarzelend kwamen de mensen hun huizen uit.
Gelukkig, het was voorbij!

We liepen door het gebroken glas naar het huis van Harrie Kienhuis. Hij zat bij Jan op school en had een terrarium dat Jan wilde bekijken. Hij wilde er ook een. Daarom waren wij in de Malakkastraat.

Het huis in de Malakkastraat waar Harrie woonde stond vlak bij de garage waar wij op de grond gelegen hadden en keek aan de achterzijde uit op de plaats waar de bommen gevallen waren.

Waar nog geen half uur eerder een groot gebouw, Kleykamp, had gestaan, stond nu een massieve zuil van loeiend vuur.

Alles brandde.

Het leek wel of er benzine over het gebouw gegoten was en als een tornado steeg de zuil van vuur op naar de hemel.

Door het massieve pakket van de vlammen heen kon je vaag de contouren van het gebouw onderscheiden.

“Wat een afgrijselijke hel moet het daar zijn”, dachten we, nog onder de indruk van het gevaar dat we net gelopen hadden. “Met al die mensen erin”.

Omdat het overal tegelijkertijd brandde kon niemand van de tientallen meisjes die in het gebouw werkten, ontsnappen, en al gauw stortten de resten van het gebouw als een kaartenhuis in.

Kunstzaal Kleykamp, dat recht tegenover het Vredespaleis was gelegen, was door de Duitsers in 1941 gevorderd voor de opslag van het bevolkings register. Het register bevatte de adressen van alle burgers in de stad en werd door de Duitsers gebruikt om adressen van de joden te verkrijgen met het doel ze te deporteren en te vermoorden.

Met de combinatie brisantbommen, waardoor het gebouw instortte, en fosforbommen, waardoor de adres gegevens vernietigd werden, was de aanval goed gelukt. Helaas was het een kopie van het adresregister dat vernietigd werd en lag het origineel ergens anders.

Uit krantenberichten bleek dat het bombardement voor de 61 meisjes die in het gebouw aanwezig waren, dramatisch was afgelopen. Velen stierven onder het neerstortende puin, andere verbrandden levend of verdronken in de kelders door de gesprongen waterleiding en het bluswater.

Toch, herinner ik me, waren veel Hagenaars hard in hun oordeel over het verschrikkelijke lot dat de meisjes had getroffen. Zij zouden dat lot over zichzelf hebben uitgeroepen door het bijhouden van het Haagse adressenbestand waardoor de Duitse bezetter de Joden op kon sporen en deporteren.

Behalve de fosforbom die naast ons neergekomen was, waren er ook op de Laan Copes van Cattenburgh en de Alexander Kazerne (nu Burgermeester Patijnlaan) bommen gevallen.

Dat dit gebeurde is te verklaren uit de combinatie van vliegsnelheid van het vliegtuigen, dus ook van de meegevoerde bommen, en de tijd die verloopt tussen het afgooien van de individuele bommen. Deze zijn boven elkaar in een rek gestapeld en worden daardoor na elkaar losgelaten.

Bij een snelheid van de vliegtuigen, van 250 km per uur of 70 meter per seconde en met de tijd van een halve of hele seconde die verstrijkt tussen het loslaten van de individuele bommen, komen de bommen op een afstand van 35 tot 70 meter van elkaar op hun doel terecht. Dat betekende in het geval van Kleykamp,

dat per vliegtuig, slechts één bom raak kon zijn en de tweede voorbij het doel moest vallen. Gezien de vliegrichting werd dat de Laan Copes en de Alexanderkazerne.

Daar komt bij dat wegens de aanvalsroute over het Vredespaleis de bommenluiken zo laat mogelijk geopend moesten worden om het paleis niet te beschadigen. Dat maakte de tijd nog krappert om de bommen op de juiste tijd los te laten.

Dat het doel toch goed geraakt werd was en staaltje van vakmanschap, hoe dramatisch het ook was voor de slachtoffers.

Met de mobilisatie van het Nederlandse leger in 1939 was voor ons, jongens, de oorlog begonnen.

Ik was 8 jaar; broer Jan was anderhalf jaar ouder.

Het zou een spannende tijd worden, een tijd om nooit te vergeten.

Het gezin Coelewijn, waarvan ik van de vijf kinderen het op een na jongste kind was, woonde in de Heliotroopstraat 34 in west Den Haag. De straat liep direct achter de Segbroeklaan, van de Ericalaan naar de Daal en Bergselaan, tot aan aan de Bosjes van Pex.

Het was een korte smalle straat met op het trottoir grasstroken met lage bomen waaraan in het najaar rode bessen hingen die wij afplukten om mee te gooien. De grasstroken waren omgeven door lage ijzeren hekjes en het was verboden het gras te betreden.

Als wij, jongens, dit stiekem toch deden waren wij altijd bang dat een agent ons zou betrappen, en daarom deden we het niet.

De huizen in de straat waren één verdieping hoog en bestonden uit aparte beneden- en bovenhuizen.

Wij woonden in een benedenhuis.

In de straat woonde meerdere jonge gezinnen waaronder de familie Sarolea, de familie Bulhoff en de familie Nieuwenhuizen en Thomson. Met een van de zoontjes van de familie Sarolea, Eugène, die bij mij op schoo zat, raakte ik bevriend en we zouden elkaar op hoge leeftijd nog vaak ontmoeten.

De middenweg van de straat was geplaveid met bakstenen. De aangrenzende Ericalaan, daarentegen, was geasfalteerd zodat we daar konden rolschaatsen. Auto's waren er nog haast niet en er kwam maar zelden een in de straat die ons kon hinderen.

Wij hadden zogenaamde vetlopers. Dit waren rolschaatsen met glijlagers in plaats van kogellagers in de wielen. Je kon met enige moeite op deze schaatsen vooruit komen maar erg soepel liepen ze niet.

Toch waren we gek van de rolschaatssport en 's avonds als het bedtijd was vond ik het altijd vreselijk vervelend om binnen te moeten komen.

Plattegrond van de omgeving van de Heliotroopstraat van voor 1943 zoals deze eruit zag voor de afbraak van de wijk en de latere wijziging van het stratenpatroon.